

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI KASB-HUNARGA YO'NALTIRISH

Xolmatova Amina A'zamavna

Navoiy viloyati Nurota tumani

41-umumta'lim maktabi boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang'ich o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirish mavzusida yozilgan bo'lib, unda boshlang'ich sinf yoshidagi o'quvchilarni o'zi o'ylagan kasbga yo'naltirish haqida ma'lumotlar yozilgan.

Kalit so'zlar: Kasbning qadri, fanlarga qiziqish, kasb-hunar tomon intilish, ota onalar bilan birgalikda faoliyat yuritish.

KIRISH

Bugungi kunda kasb-hunarga yo'naltirish sohasida mavjud bo'lgan ilmiy xulosalar va tavsiyalar hamda umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirish, xususan, kasblar olami bilan tanishtirish usullarini yangilash zarurati yuzaga kelmoqda. O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish tizimi kasbiy targ'ibot va tashviqotni o'z ichiga olgan kasbiy ma'rifat (kasbiy axborot); u yoki bu soha, kasbga bo'lgan shaxs qiziqish va qobiliyatlarining birlamchi kasbiy tashxisi, kasb tanlashda mutaxassislar tomonidan individual, guruhiy yordam ko'rsatishga qaratilgan kasbiy maslahatlar, ko'proq muvofaqiyatga erishishi mumkin bo'lgan kasbni tanlab olishga qaratilgan kasbiy tanlov, ishlab chiqarish amaliyoti jarayonida amalga oshiriluvchi ijtimoiy-kasbiy moslashuv, tanlangan kasbni o'rganish jarayonida burch, mas'uliyat, kasbiy or-nomus hislarini o'quvchilarda shakllantirishga qaratilgan. Undan ko'zlangan maqsad o'quvchilarga kasblar olami, kasblarning belgi va xususiyatlari, kasb klasifikatsiyasi, kasblar professiogrammasi, hududning qaysi kasblarga ehtiyoji borligi to'g'risidagi axborotlarni berishdan iborat bo'lib, ular asosida o'quvchi o'zini qiziqtirgan, jamiyat uchun zarur bo'lgan kasbni tanlaydi.

ASOSIY QISM

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kasb-hunar tushunchasini shakllantirish, yosh avlodning kelgusida egallayotgan kasb yoki hunariga e'tiborli bo'lish ota ona, mahalla va davlat ahamiyatiga ega bo'lgan masaladir.

Xususan, Xalq Ta'limi Vazirligining 2022-yil 10-oktabrdagi 153-sonli buyruqda yoshlarni kasb-hunarga yo'naltirishning bir qator yanggi konseptsialari tasdiqlangan edi. Prezidentimizning ko'plab islohatlarni oshirishda, Ta'limni rivojlantirish bo'yicha ham qaror va qonunlar qabul qilinmoqda. Ushbu qarorlar amalda birin ketinlik bilan amalda qo'llanilmoqda. Bulardan yuqorida ko'rsatilgan yoshlarni kasb-hunarga yo'naltirish haqidagi buyruqlar va yanggi konseptsialar amalda bajarilib. O'zbekistonimizning barcha viloyat va tumanlarida Kasb-hunar maktablari ochildi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirishda ota ona va maktabda ustozlarning hamjihatlikda ishlashlari lozim. 1-4-sinf o'quvchilarida kasb-hunar tushunchalarini shakllantirib, ulardagi qiziqishlarni kuzatib borish, kelgusida yosh avlodning salohiyatini hisobga olgan holda kasb tanlashga yo'l ochib beradi.

Kasbga yo'naltirish bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan jarayon bo'lib, ilk bosqichda, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning odob-ahloqi va barcha kasblarga qiziqishishlarini oshirish uchun turli kasblarni she'rlar, kichik hikoyalar va ibratli matnlar o'qib yoki so'zlab berish. Ertak qahramonlarining o'z kasbi va hunari ortidan ibratli hayot faoliyat kechirayotgan qahramonlarni namuna qilib ko'rsatish. Kichik yoshdagi bolalar qalbida mehr uyg'otib borish uyda ota-ona, maktabgacha ta'lim muassasalarida tarbiyachilarning o'rni o'zgacha o'rin tutadi. Bunda ota ona o'z kasbi haqida ham bolaga muntazam qiziqarli ma'lumotlar berib borishi. Maktabgacha ta'lim muassasi hodimi ya'ni tarbiyachilar tarbiya jarayonida pedagogik ta'sir ko'rsatish tarbiyalanuvchiga u yoki bu yuksak axloqiy sifatlarning mohiyatini anglatish va kasblarga mehr uyg'otish jarayonida qo'llanadigan tarbiyachining Ish usullaridan biridir.

Keyingi bosqichda Boshlang'ich sinf 1-4 sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirishdan maqsad va vazifalarni ko'zda tutiladi. Ayni shu bosqichda boshlang'ich sinf o'qituvchilari zimmasiga kata ma'suliyat yuklanadi. Bu borada o'quvchilarning kasbga bo'lgan qiziqishining shakllanishi, aynan qaysi kasb yoki hunar tomon intilayotganligi, ulardagi iqtidorni yuzaga chiqaruvchi qanday rejali ishlarni amalda qo'llash kerakligi va bu boradagi qator masalalarning qay darajada dolzarbligi muammo va yechimlarga e'tiborimizni qaratamiz. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirishda faqatgina kasb va hunar haqida og'zaki ma'lumotlar beribgina qolmay ulardagi qiziqishni aniqlab rivojlantirish jarayonlarini amalga oshirib borish zarur. Birinchi navbatda oiladagilarning qanday kasb va hunar bilan shug'ullanishi haqidagi ma'lumotga ega bo'lib, birinchi navbatda o'sha kasblar haqida ma'lumotlar berib borish kerak. Tarbiya, o'qish va ona tili savodxonligi darsliklariga kiritilgan mavzular ham juda tushunarli va qiziqarli berilgan. Har bir sinf o'quvchilarining yoshiga qarab kasb va hunar haqida mavzular berilgan. 3-sinf darsligida "Kim bo'lsam ekan" mavzusida:

1. Qanday kasblarni bilasiz?

2. Katta bo'lsangiz qanday kasb yoki hunar egasi bo'lmoqchisiz?

3. Milliy hunarmandchilik haqida eshitganmisiz? Hunarlar to'g'risida qanday ma'lumotlarga egasiz?

Kabi savollar berilgan. Ularni bu savollarga bergan javoblarini tinglashimiz, ichki olamiga kirib borishimiz lozim. Kitobdagi turli kasb egalari tasvirlangan rangli rasmlarga qarab o'quvchilarda yanada qiziqish ortadi. "Har bir buyuk ish orzu qilishdan boshlanadi. Doim yodda tutingki, sizda dunyoni o'zgartirish uchun yulduzlarga yetgulik kuch, sabr va ishtiyoq bor". O'quvchilarni muntazam shunday ibratli gaplar bilan rag'batlantirib motivatsiya berib borilishi ham samarali bo'ladi.

E'tibor qilsangiz Boshlang'ich sinf o'quvchilari kasb tanlashlarida o'zgarishlar sodir bo'laveradi. Yoshlari o'sib borgan sari bir to'htamga kelolmaydi, fikrlari o'zgarib boraveradi. Maktabgacha ta'lim davrida oiladagi kattalarning va tarbiyachini qattiq yaxshi ko'rganidan ularning kasbini tanlashni hohlaydilar. Maktab yoshida atrofdagi do'stlaridan, ustozidan kasblarning afzalligini xilma-xil kasblar mavjudligini bilgach fikrini o'zgartiradi yoki o'qiyotgan kitoblaridagi ijobiy qahramonlarga taqlid qilib hunarmand bo'lishni hohlab qoladilar. Ularning bolalikdagi qilayotgan orzulari va kasblarini tanlashdagi hohishlarini tinglab imkoniyatiga qarab yo'naltira olish zarur.

Masalaga amaliy jihatdan yondashadigan bo'lsak:

Birinchiidan, Boshlang'ich sinf o'quvchilariga kasb-hunarni egallash yuzasidan tushunchalar berishdan avval,ular qaysi fanga o'zlarining imkoniyat darajasidan ko'proq intilayotganini o'qituvchi amaldagi kuzatuv jarayonlaridayoq anglay olishi zarur.

Ikkinchiidan,o'quvchilardagi qiziqishlarni yuzaga chiqarishga yordam beradigan barcha turdagi ta'limiy oyinlar,psihologik mashg'ulotlar, treyninglar va didaktik o'yinlar eng samarali va aynan boshlang'ich sinflar uchun mos bo'lganligi uchun undan samarali foydalanish.

Uchinchiidan amalda bajarilgan ishlarni sinflar kesimida qo'llay olgan ustozlar natijalar doskasi yaratish ushbu qo'llanmalar yechimi orqali yanada izlanishlar olib borishlari o'z samarasini beradi.

Yuqorida ko'rsatilgan ma'lumot va vazifalar yosh avlodni ongli ravishda mustaqil kasb-hunar tanlashga yo'llash bolalarning kasbni erkin,mustaqil va mustahkam tanlashi uchun zamin yaratuvchi amaliy ishlar sifatida qo'llashga yordam beradi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari boshqa fan o'qituvchilari va shuningdek, psixolog bilan uzviy aloqada ish olib borishlari maqsadga muvofiq bo'ladi. Sababi boshqa fan o'qituvchilari ham o'z fanidan o'quvchilarning bilim salohiyati qay darajada ekanligi haqida sinf rahbarlariga ma'lumot berib, birgalikda faoliyat yuritishsa, kasbga yo'naltirish borasida yuzaga keladigan bir qancha muammolarning oldi olinadi.Kasbga yo'naltirishda nafaqat maktabda ustozlar balki bu jarayonda ota onalar ham faol qatnashishi joizdir. Sababi, o'quvchilar ota-onasi hamkorligida kasblar haqida ma'lumot oladilar. Maktab jamoasi va oiladagi o'zoro hamkorlik bo'lsagina o'quvchilarda u yoki bu kasbga nisbatan moyillik, qiziqish paydo bo'ladi.

O'quvchilarning kasb tanlashiga bir qator omillar sabab bo'ladi. Masalan ularning qiziqishi, xarakteri, tafakkuri va qobiliyati idirokidan kelib chiqqan holda bir to'htamga kelinadi.

- kasbga yo'naltirishda yakka tartibda ishlashga e'tibir qaratish;
- mavzu yuzasidan davra suhbatlari tashkil etish;
- sinfdan tashqari ishlarni kasb tanlashga yo'naltirish;
- turli soha mutahassislar vakillari bilan uchrashuvlar tashkil etish;
- madaniy tadbirlarda boshlang'ich sinf o'quvchilar ishtirokini kuchaytirish;
- maktabgacha ta'lim va maktab foelarida kasblar burchagini tashkil etish.

XULOSA

Xulosa sifatida shuni aytish joizki, inson ma'lum bir tayyorgarlik bosqichidan o'tgandan keyin, to'g'riroq qilib aytganda,o'rta maktab bosqichidan keyingi bosqichga o'tish davridan o'z intilishlari,o'zi uchun hayotda u yoki bu kasb-hunarda band bo'lish maqsadlari asosida to'g'ri kasb-hunar tanlashi muhim hisoblanadi.

Hammasini umumiy olib qaraganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarini kasbhunarga yo'naltirishda faqat kasb yoki hunar haqida og'zaki ma'lumotlar aytibgina olmay ulardagi intilishni topib takomillastirish bosqichlarini amalga oshirib borish juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. K.Davlatov, V.Chichkov. "O'quvchilarni kasb tanlashga yo'llash" Toshkent "O'qituvchi" 2021.
2. "Yangi O'zbekiston" gazetasi 13.09.2021-yilgi nashri.

3. M.Xoliqulov, Sh.Ergasheva.3-sinf odoonoma darsligi 2019-yil to'rtinchi nashri.

4. O.Hasanboyeva, A.Ne'matova, Q.Abdullayeva, S.Rahmonbekova Odoonoma; 1-4-sinflar uchun o'qitish metodikasi-N:"Bilim":nashr2003-yil